
Prace z zakresu historii filozofii średniowiecznej prowadzone przez Seminarium Historii Filozofii KUL

Studia Philosophiae Christianae 2/1, 383-391

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

INFORMACJE

PRACE Z ZAKRESU HISTORII FILOZOFII ŚREDNIOWIECZNEJ PROWADZONE PRZEZ SEMINARIUM HISTORII FILOZOFII KUL¹

Badania nad dziejami filozofii średniowiecznej prowadzone w Polsce posiadają swoją kilkudziesięcioletnią tradycję. Pierwsze prace poświęcone europejskiej myśli średniowiecznej zawdzięczamy ks. Konstantemu Michalskiemu i Aleksandrowi Birkenmajerowi, którzy przed Pierwszą Wojną Światową rozpoczęli systematyczne badania rękopisów filozoficznych epoki średniowiecza przechowywanych w bibliotekach polskich. Okres międzywojenny to okres wypracowywania metod oraz wysuwania inicjatyw, konkretna zespołowa prowadzona według wytkniętego planu praca rozpoczęła się dopiero po Drugiej Wojnie Światowej. Działalność ks. Konstantego Michalskiego i Aleksandra Birkenmajera omawiana była wielokrotnie i znana jest dokładnie rola jaką odegrali oni w badaniach nad historią filozofii XIV wieku, recepcji arystoteleizmu w średniowieczu; można więc się zająć zestawieniem dorobku ostatniego dwudziestolecia a szczególnie dorobku środowiska naukowego powstałego przy Zakładzie Historii Filozofii KUL.

W roku 1948 na tworzącym się Wydziale Filozoficznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego został utworzony Zakład Historii Filozofii. Kierownictwo tego Zakładu powierzone zostało profesorowi Stefanowi Swieżawskiemu. Zakład miał na celu w pierwszym rzędzie prowadzenie działalności dydaktycznej nie mniej wokół osoby prof. Swieżawskiego skupiła się grupa studentów piszących prace dyplomowe i doktorskie tworząc zawiązek zespołu pracowników naukowych Zakładu prowadzących systematyczną pracę naukową. Grupa ta przygotowywała się do pracy badawczej po przez dokładne studia z zakresu historii kultury wieków średnich, nauk pomocniczych historii (bibliologii, paleografii) oraz po przez poznanie tajników

¹ Informacja o Pracach Seminarium Historii Filozofii KUL oparta jest na danych publikowanych przez M. Gogacza i Z. Kałużę, w *Rivista di Storia della Filosofia* 1964, fasc. 3, s. 347—355.

edycji tekstów filozoficznych. Osobno prowadzone były prace interpretacyjne; lektura tekstów filozoficznych zmierzająca do jak najlepszego zrozumienia zawartej w danym tekście treści filozoficznej była przedmiotem posiedzeń Seminarium Historii Filozofii. Prace interpretacyjne, którym poświęcono szczególnie wiele uwagi były podstawą wykształcenia historyka filozofii; celem jego było samodzielne napisanie rozprawy opartej na ogólnym odczytaniu w literaturze filozoficznej średniowiecza i na interpretacji wybranego tekstu filozoficznego.

Prace badawcze i dydaktyczne Zakładu, te dwa kierunki pracy były ze sobą ściśle związane, posiadały swój trojaki charakter. Niższe Seminarium poświęcone było zagadnieniom edytorskim, nauk pomocniczych, problemom rejestracji i opracowywania średniowiecznych rękopisów filozoficznych, poznaniu kultury wieków średnich; Seminarium Wyższe miało na celu lekturę tekstów filozoficznych i ich interpretację; ukoronowaniem prac było Seminarium Metodologiczne poświęcone omawianiu pisanych rozpraw naukowych oraz omawianiu ogólnych problemów metodologicznych (istniało ono od roku 1953).

Prace pisane pod kierunkiem prof. Swieżawskiego ogłaszane były drukiem w Rocznikach Filozoficznych KUL, Studiach Mediewistycznych, *Mediaevalia Philosophica Polonorum*, *Materiałach i Studiach Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej PAN*.

Zakład posiada bibliotekę zawierającą 4500 voluminów oraz tekę mikrofilmów; stanowią one podręczny warsztat naukowy Zakładu. Biblioteka Główna KUL posiadająca bogaty zbiór czasopism daje możliwość do pracy badawczej w zakresie historii filozofii średniowiecznej.

W chwili obecnej w Zakładzie Historii Filozofii Średniowiecznej i Nowożytnej (pełna nazwa Zakładu) pracują: prof. dr Stefan Swieżawski (kierownik), doc. dr Mieczysław Gogacz, mgr Zenon Kałuża, mgr Jan Czerkawski, mgr Kazimierz Wójcik.

Obok Zakładu Historii Filozofii Średniowiecznej i Nowożytnej istnieje na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Zakład Historii Filozofii Starożytnej i Wczesnośredniowiecznej kierowany przez ks. doc. dr Mariana Kurdziałka. Zakład ten prowadzi głównie prace z zakresu edycji tekstów średniowiecznych.

W latach 1947—1966 posiedzenia Seminarium Wyższe Historii Filozofii Średniowiecznej i Nowożytnej poświęcane były lekturze następujących tekstów:

1947/48 Tomasz z Akwinu, „De ente et essentia”,

1948/49 Jan Scot Eriugena, „De divisione naturae”,

1949/50, 1950/51 Tomasz z Akwinu, „In librum Boethii de Trinitate”,

- 1951/52 Dante Alighieri, „Boska komedia”,
 1952/53 Justyn Męczennik, „Dialog z Żydem Tryfonem”,
 1953/54 Albert Wielki, „De anima”,
 1954/55 Jan Duns Szkot, „De primo principio”,
 1955/56 Idzi Rzymianin, „Theoremata de esse et essentia”,
 1956/57 Jan z Głogowa, Komentarz do 3-ciej księgi „De anima”,
 1957/58 Dominik z Flandrii, „Komentarz do Metafizyki”,
 1958/59 René Descartes, „Medytacje o pierwszej filozofii”,
 1959/60 Anzelm z Canterbury, „Proslogion”,
 1960/61 Franciszek od Sylwestra z Ferrary, Komentarz do „Summy Contra Gentiles”,
 1961/62 Averroes, Komentarz do 3 ksiąg „De anima” Arystotelesa,
 1962/63 Wilhelm Ocham, „De ente”, Thomas Sutton, „De esse et essentia”,
 1963/64 E. Gilson, „Jedność w doświadczeniu filozoficznym”,
 1964/65 Teksty św. Tomasza z Akwinu dotyczące teorii intelektu,
 1965/66 Proclos, „Institutio theologicæ”.

Pod kierunkiem prof. Świeżawskiego napisane zostały następujące prace dyplomowe:

- Z. Wardęska, Pojęcie piękna u świętego Tomasza z Akwinu,
 Z. Kuksewicz, Teoria dwóch prawd u Sigera z Brabantu,
 F. Sulowski, Elementy metafizyki światła w „Boskiej komedii” Dan-
 tego,
 J. Jełowicka, Antropologia filozoficzna w „Commentarium in Ciceronis Somnium Scipionis” Makrobiusza,
 A. Knapczyk, Poglądy filozoficzne w pismach Apuleiusza z Madury,
 ks. L. Kuc, Abstrakcja zmysłowa u świętego Tomasza z Akwinu,
 ks. M. Lohr, Antropologia w „De civitate Dei” świętego Augustyna,
 Z. Włodek, Pojęcie problemu życia u Alfreda Anglika,
 ks. J. Lewicki, Poszukiwanie źródeł poglądów filozoficznych Alchera z Clairvaux,
 J. Strojnowski, Poglądy filozoficzne świętego Bazylego Wielkiego wyrażone w „Hexameron”,
 W. Stróżewski, Filozofia bytu w „De divinis nominibus” Pseudo-Dionizego Areopagity,
 ks. T. Grzegoławski, Problem intelektu jako źródło problematyki filozoficznej w „Quaestiones librorum de anima” Jana z Głogowa,
 I. S. Michałkiewicz, Koncepcja duszy i poznania ludzkiego w „Quaestiones De anima” przypisywanych Sigerowi z Brabantu,
 M. Markowski, Definicja substancji w Komentarzu do Metafizyki Dominika z Flandrii,
 ks. S. Fiutak, Problematyka filozoficzna w „Theoremata de esse et essentia” Idziego Rzymianina,

- K. Dembowska, Porównanie teorii poznania umysłowego Jana Ver-sora z teorią poznania umysłowego świętego Tomasza z Akwinu,
ks. A. Woźnicki, Zasadnicze teorie obrazu świata fizycznego zawarte w I części „Summy teologicznej”,
Z. Kałuża, Problem człowieka w „Liber de anima” Ratra-ma z Corbie (praca pisana pod kierunkiem doc. Gogacza),
ks. R. Dudak, Problem istoty i istnienia w „Summa Quaestionum ordinarium” Henryka z Gandawy (praca pisana pod kierunkiem doc. Gogacza),
ks. K. Roga, Problematyka filozoficzna w „De fide orthodoxa” świętego Jana Damasceńskiego (praca pisana pod kierunkiem doc. dr M. Gogacza),
A. Przymusiła, Sceptycyzm i krytycyzm w filozofii XIV wieku na podstawie poglądów ks. Konstantego Michalskiego (praca pisana pod kierunkiem doc. Gogacza),
ks. A. Siemianowski, Teoria intelektu i poznania u Henryka z Gandawy.

Prace doktorskie napisane pod kierunkiem prof. Swieżawskiego:
M. Gogacz, Filozofia bytu w „Beniamin Maior” Ryszarda ze Świętego Wiktora,

- F. Sulowski, Źródła „Consolationes philosophiae” Boeciusza,
ks. M. Tokarski, Filozofia bytu u Mikołaja z Kuzy na podstawie „De docta ignorantia” i „Apologia doctae ignorantiae”,
ks. J. Lewicki, Antropologia filozoficzna Isaaka Stelli,
ks. E. Wojtacha, Pojęcie subsystemy u Rustyka z Diakry,
ks. M. Lohr, Problematyka sztuk wyzwolonych w pismach Cassiodora,
ks. L. Kuc, Problem istoty i istnienia w Komentarzu Kajetana do „De ente et essentia” świętego Tomasza z Akwinu,
W. Seńko, Nieznany traktat Tomasza Suttona [?] „De esse et essentia” w rękopisie Biblioteki Jagiellońskiej 1855,
Z. Włodek, Herman z Augsburga i jego „Quaestiones quodlibetales” w rękopisie Biblioteki Jagiellońskiej 748,

Prace doktorskie przygotowywane:

- J. Czerkawski, Filozofia hermetyczna w Polsce w XVII w.,
ks. R. Dudek, Teoria bytu u Henryka z Gandawy,
Z. Kałuża, Antropologia filozoficzna w komentarzu do Sentencji Idziego Charlier,
ks. A. Siemianowski, Filozofia Boga u Henryka z Gandawy,
ks. A. Skwara, Raimundus Lullus.

Prace habilitacyjne z zakresu historii filozofii średniowiecznej pisane przez uczestników Seminarium Historii Filozofii KUL:

M. Gogacz, *Problem istnienia Boga u Anzelmusa z Canterbury i problemem prawdy u Henryka z Gandawy*,

ks. M. Kurdziałek, *Davidis de Dinanto Scriptorum fragmenta*.

Prace magisterskie napisane pod kierunkiem doc. Kurdziałka na Seminarium Historii Filozofii Starożytnej i Wczesnośredniowiecznej:

M. Furmańczyk, „*De contractu emptionum et reemptionum*”, traktat z XV wieku przypisywany Benedyktowi Hesse,

K. Wójcik, *Anonimowy wykład wstępny do I-ej Księgi Sentencji Piotra Lombarda w rękopisie Biblioteki Jagiellońskiej 1525*.

Prace doktorskie pisane pod kierunkiem doc. Kurdziałka:

K. Wójcik, *Jan z Kluczborga (monografia)*,

ks. K. Roba, *Bernard Silvestris z Chartres, „De mundi universitate”*,

ks. J. Łukowski, *Rationes seminales*.

Prace drukowane pracowników naukowych Zakładu Historii Filozofii Średniowiecznej i Nowożytnej i pracowników Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Wczesnośredniowiecznej:

Prof. dr Stefan Świeżawski:

Les intentions premières et les intentions seconds chez Jean Duns Scot, *Archives d'Histoire Doctr. et Litt. du M. A.*, Paris 1934,

Beda Venerabilis. Z okazji 1200-letniej rocznicy śmierci Bedy Venerabilis, *Przegląd Współczesny* 1936,

Albertyńsko-tomistyczna a kartezjańska koncepcja człowieka, *Przegląd Filozoficzny* 1947,

Centralne zagadnienie tomistycznej nauki o duszy, *Przegląd Filozoficzny* 1948,

U źródeł konfliktu nowożytnego przyrodoznawstwa z filozofią scholastyczną. Atak Rogera Bacona na mistrzów paryskich, *Roczniki Filozoficzne* 1948,

Kultura umysłowa wieków średnich, Lublin 1949,

Matériaux servant aux recherches sur Jean de Głogów, *Mélanges offerts à E. Gilson*, 1959.

Hegel und die Mittelalterliche Philosophie, *Archiv für Philosophie* 1960.

Homo platonius w wiekach średnich, *Roczniki Filozoficzne* 1950,

Robert Grosseteste — filozof przyrody i uczoney, *Charisteria*, Warszawa 1960,

Pour mieux connaître l'ambiance philosophique en Pologne médié-

- vale, *Aperçu sur les recherches des médiévistes polonais*, *Zeszyty Naukowe KUL* 1961,
- Materiały do studiów nad Janem z Głogowa (+1507)*, *Studia Mediewistyczne* 1961,
- Note sur le Commentaire de Sentences de Gilles Charlier*, *Mediaevalia Philosophica Polonorum* 1961,
- Filozofia na Uniwersytecie Krakowskim w wiekach średnich*, *Historia Kultury w Polsce*, IX Kongres Historyków Polskich w Warszawie 13—15. IX (komunikat) Warszawa 1963.
- Antropologia filozoficzna Awicenny*, *Księga ofiarowana K. Ajdukiewiczowi*,
- La philosophie à l'Université de Cracovie jusqu'au XVI s.*, *Archives d'Histoire Doctr. et Litt. du M. A.* 1963.
- Ponadto prof. Świeżawski jest autorem artykułów i Książek:
- *Z metodologii badań nad filozofią XV wieku*,
 - *Les recherches des médiévistes polonaise dans le domaine de la philosophie médiévale*, *Actes du IIe Congrès International de la Philosophie Médiévale*, Berlin 1963,
 - *Les reflets de la métaphysique du moyen-âge tardif dans le Commentaire des Sentences de Gilles Charlier*, *Actes du IIe Congrès International de la Philosophie Médiévale*, Berlin 1963,
 - *Zagadnienie historii filozofii* (książka ok. 50 ark.), Warszawa, 1966.
 - *Traktat o człowieku*, Poznań 1956 (tłumaczenie Summy teologicznej I 75—89 wraz ze wstępami do poszczególnych kwestii).

Prof. Świeżawski jest członkiem kolegium redakcyjnego *Mediaevalia Philosophica Polonorum*, redaktorem *Studiów Mediewistycznych* oraz stałym współpracownikiem i konsultantem Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej PAN, oraz członkiem komitetów redakcyjnych „*Słownika łaciny średniowiecznej PAN*” i „*Polskiego Słownika biograficznego*”.

Wykaz powyższy zawiera jedynie najważniejsze prace prof. Świeżawskiego, pełna bibliografia zamyka się liczbą około stu pozycji (książki, artykuły, komunikaty naukowe, artykuły publicystyczne).

Doc. dr M. Gogacz:

- Filozofia bytu w Beniamin Maior Ryszarda ze św. Wiktora*, Lublin 1957,
- Problem istnienia Boga u Anzelma z Canterbury i problem prawdy u Henryka z Gandawy*, Lublin 1961,
- O przedmiocie metafizyki w XIII wieku — Z historii stosunku metafizyki do mistyki na tle zagadnienia neoplatonizmu*, *Roczniki Filozoficzne* 1957,
- Z problematyki badań Tomaszowego ujęcia bytu w tomizmie śred-*

- niowiecznym (o kryzysie metafizyki w końcu XIII wieku), *Roczniki Filozoficzne* 1957,
- Uwagi na temat mistyki w Boskiej Komедii Dantego, *Zeszyty Naukowe KUL* 1959,
- Les termes notion et existence permettent-ils d'entendre le preuve ontologiques de Saint Anselme conformément au contenu du *Proslogion?*, *Mediaevalia Philosophica Polonorum* 1961,
- Czy według Henryka z Gandawy jest możliwe poznanie czystej prawdy bez pomocy oświecenia, *Roczniki Filozoficzne* 1961,
- Tomaszowa teoria intelektu i jej filozoficzne konsekwencje, *Roczniki Filozoficzne XIII* (1965) z. 1, s. 21—32,
- Polska filozofia średniowieczna na warsztacie specjalistów (recenzja) *Roczniki Filozoficzne KUL, XIII* (1965) z. 1, s. 140—143.
- Etapy rozwoju prac naukowych Katedr i Zakładu Historii Filozofii KUL, *Zeszyty Naukowe KUL, XIII* (1965) z. 3, s. 40—42.
- Doc. dr M. Kurdziałek:
- Sylwetki historyków filozofii — Martin Grabmann, *Roczniki Filozoficzne* 1957,
- Fragments des *Quaestiones naturales* de David de Dinant, *Mediaevalia Philosophica Polonorum* 1958,
- Quaestiones Nicolai Peripatetici*, *Mediaevalia Philosophica Polonorum* 1958,
- A propos des recherches concernat l'auteur de l'opuscule appelé *Quaestiones Nicolai Peripatetici*, *Mediaevalia Philosophica Polonorum* 1961,
- Anatomische und embryologische Auserungen Davidis de Dinant, *Sudhoffs Archiv* 1961,
- Davidis de Dinanto *Quaternulorum Fragmenta primum edidit...*, *Studia Mediewistyczne* 1963,
- Gilbertus Anglicus und die psychologischen Erörterungen in seinem *Compendium Medicinae*, *Sudhoffs Archiv* 1963,
- David von Dinant und die Anfänge der aristotelischen Naturphilosophie, *Acta del III Congresso Internazionale di storia della filosofia Medievale*, La Mendola 1964,
- Arystotelizm: najtrudniejsza z dróg św. Tomasza z Akwinu, *Pastori et Magistro — Księga Pamiątkowa z okazji 50-cio lecia kapłaństwa ks. bpa dr Piotra Kałwy*,
- Udział Konstantego Michalskiego i Aleksandra Birkenmajera w odkrywaniu filozofii średniowiecznej, *Studia Philosophiae Christianae* II/1/1966.

mgr Zenon Kałuża:

Najnowsze polskie prace o Dantem, Zeszyty Naukowe KUL, VIII (1965) nr 4, s. 47—52.

mgr Jan Czerkawski:

Renesansowa filozofia człowieka, Znak 6 (1964) 16, s. 750—754 (recenzja),

Filozofia a historia filozofii, Znak 2—3 (1965) 17, s. 382—391,

Gilsonowska koncepcja historii filozofii, Roczniki Filozoficzne XIII (1965), z. 1, s. 61—73.

mgr K. Wójcik:

Jan Orient, Materiały i Studia Zakładu Historii Filozofii Staroż. i Średniow. V (1965) s. 24—33.

Supplément au Répertoire des Sentences de F. Stegmüller, Mediaevalia Philosophica Polonorum XII (w druku).

Prace współpracowników Zakładu:

ks. L. Kuc:

Z historii poglądów na człowieka w wieku XII, Św. Hildegarda z Bingen, Roczniki Filozoficzne 1950,

De la nature de l'homme Denis de Chartreux, Actes du I Congrès International de la Philosophie Médiévale, Louvain 1960,

La Métaphysique de l'être chez Thomas de Vio Cajetan, Actes du II Congrès International de la Philosophie Médiévale, Berlin 1963.

ks. dr J. Lewicki:

Filozoficzna nauka Alchera z Clairvaux o Bogu w świetle źródeł, Roczniki Filozoficzne 1957,

Les sources de la philosophie d'Alcher de Clairvaux, l'antropologie philosophique d'Isaac Stella, Coll. Ord. Cist. Ref. 1956.

Ks. F. Tokarski:

Filozofia bytu u Mikołaja z Kuzy, Lublin 1958.

Prace z zakresu historii filozofii średniowiecznej publikowane są w Polsce w następujących czasopismach: Roczniki Filozoficzne KUL, Zeszyty Naukowe KUL, Mediaevalia Philosophica Polonorum, Materiały i Studia Zakładu Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej PAN, Studia Mediewistyczne, Studia Filozoficzne, Ruch Filozoficzny, Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, Średniowiecze, Studia o Kulturze.

Srodowiska, w których prowadzone są prace z zakresu historii filozofii średniowiecznej: Zakład Historii Filozofii KUL, Zakład Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej PAN, Katedra Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej UW, Zakład Historii Nauki i Techniki PAN, Instytut Badań Literackich PAN.

**ALEKSANDER KRAUSHAR, TOWARZYSTWO WARSZAWSKIE
PRZYJACIÓŁ NAUK (1800—1832)**

NAUKOWA MONOGRAFIA HISTORYCZNA OSNUTA
NA ŹRÓDŁACH ARCHIWALNYCH, t. 1—9, KRAKÓW 1900—1911

Monografia Kraushara cytowana jest wielokrotnie w opracowanych przez Komitet Filozoficzny PAN-u dwóch tomach Bibliografii Filozofii Polskiej (Warszawa, 1955—1960). Bibliografia ta podaje bardzo obszerną listę autorów. Są wśród nich, prócz filozofów, uwzględnieni także pisarze, którzy w jakikolwiek sposób wyrażają refleksję filozoficzną, światopogląd, myśl etyczną, społeczną, czy polityczną. A że prawie wszyscy wybitni, wykształceni Polacy w latach 1800—1832 byli członkami (czynnymi, korespondującymi lub honorowymi) Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (TPN), lub utrzymywali z nim kontakt, więc zostali wymienieni w monografii Kraushara, a w konsekwencji zostali zacytowani w Bibliografii Filozofii Polskiej.

Kraushar w monografii swojej podaje wiele cennych danych biograficznych oraz liczne tytuły prac drukowanych i pozostawionych w rękopisach w archiwum TPN, a ponadto tytuły wszystkich odczytów wygłaszanych na posiedzeniach Towarzystwa. Jednak, ponieważ zwraca uwagę przede wszystkim na ogólną historię TPN, dlatego nie podkreśla i nie analizuje specjalnie poglądów filozoficznych.

Nic więc dziwnego, że na 33 nazwiska autorów wymienionych w Bibliografii Filozofii Polskiej z powołaniem się na monografię Kraushara w 24 przypadkach nie ma w niej żadnej wzmianki o twórczości filozoficznej. Są jednak cenne przyczynki do życiorysu i charakterystyki danych autorów, o których skądinąd wiemy, że w swoich pracach wypowiadali poglądy filozoficzne. W niektórych wypadkach zaznacza jednak Kraushar, że dany uczyony zajmował się filozofią. Znajdujemy w jego dziele między innymi następujące informacje:

1) Aniół Dowgird, prof. filozofii na Uniwersytecie Wileńskim, przysłał do TPN swoje rozprawy z logiki i teorii poznania (V, 228; VI 40)